

УДК 631.155:338.43
JEL: Q10, Q12, Q13, Q14

Леся Кучер

*Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва
Україна*

УПРОВАДЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ В АГРОБІЗНЕСІ

У статті розглянуто науково-прикладні аспекти запровадження інвестиційно-інноваційних проектів в аграрних підприємствах України. Проаналізовано сучасний стан упровадження найбільш важливих інвестиційних аграрних проектів і джерела їхнього фінансування. Окреслено ключові проблеми (інституційні, фінансові, кадрові) реалізації досліджуваних проектів і перспективні напрями їхнього вирішення.

Ключові слова: *інвестиційно-інноваційний проект, упровадження, агробізнес, аграрне підприємство, компетентності.*

Леся Кучер

*Харьковский национальный аграрный университет им. В. В. Докучаева
Украина*

ВНЕДРЕНИЕ ИНВЕСТИЦИОННО-ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЕКТОВ В АГРОБИЗНЕСЕ

В статье рассмотрены научно-прикладные аспекты внедрения инвестиционно-инновационных проектов в аграрных предприятиях Украины. Проанализировано современное состояние внедрения наиболее важных инвестиционных аграрных проектов и источники их финансирования. Определены ключевые проблемы (институциональные, финансовые, кадровые) реализации исследуемых проектов и перспективные направления их решения.

Ключевые слова: *инвестиционно-инновационный проект, внедрение, агробізнес, аграрное предприятие, компетентности.*

Lesya Kucher

*Kharkiv National Agrarian University named after V. V. Dokuchaev
Ukraine*

IMPLEMENTATION OF INVESTMENT-INNOVATION PROJECTS IN AGRIBUSINESS

The purpose of the article is to present the results of a study on the current state of

implementation of investment and innovation projects in agribusiness in Ukraine. The article examines the scientific and applied aspects of the implementation of investment-innovation projects in the agricultural enterprises of Ukraine. The current state implementation of the most important agricultural investment projects and their financing sources are analyzed. Increase in the number of projects and volume of investments in agricultural sector indicates an improvement in investment attractiveness and positive expectations of agricultural enterprises.

Key problems (institutional, financial and human) of the implementation of studied projects and perspective directions of their solution are outlined: formation of favorable institutional climate in Ukraine for the implementation of innovative projects and attract foreign investment; economic stimulation of implementation of national innovative techniques and technologies; overcome of existing gaps in professional competence, which graduates of institutions of higher agricultural education have received with those which employers require, and bringing the number of graduates (especially agronomists and of technical specialists) to the real needs of specialists and expectations of agribusiness.

Key words: investment-innovation projects, implementation, agribusiness, agricultural enterprise, competence.

Постановка проблеми. Однією з ключових умов досягнення стратегічних цілей, визначених у «Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року» [1], є переведення його розвитку на інноваційну основу, невід'ємним компонентом якої є впровадження аграрними підприємствами інноваційних проектів й ефективного та результативного управління ними. Як справедливо зазначають учені, необхідність упровадження інноваційних проектів як механізмів системного локального розвитку в рамках окремих аграрних підприємств посилюється наявністю організаційно-технологічних, виробничо-ресурсних, соціально-економічних, структурно-інформаційних проблем товаровиробників, що потребують нагального вирішення [2]. Варто погодитися з тим, що ефективність реалізації інноваційних проектів в аграрних підприємствах насамперед залежить від правильності управлінських дій, обраної моделі управління та її успішного практичного впровадження [2]. У зв'язку із цим особливої уваги заслуговує дослідження сучасного стану упровадження інвестиційно-інноваційних проектів в аграрних підприємствах України з тим, щоб виявити наявні проблеми, а в перспективі – окреслити напрями їхнього вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє зазначити, що окремі аспекти проблеми управління інвестиційно-інноваційними проектами в аграрних підприємствах знайшли відображення в деяких працях учених. Зокрема, О. Присяжнюк, М. Плотнікова у своїй статті запропонували удосконалену модель управління аграрними проектами, що базується передусім на координації зусиль аграрних виробників зі спеціалістами відповідних відділів обласних державних адміністрацій [2]; В. Бабенко визначила фактори впливу на рівень інноваційної діяльності агропідприємств і виконала факторний аналіз, за результатами чого розробила систему моделей латентних факторів, що характеризують, зокрема, динаміку інноваційної активності підприємств, динаміку витрат і джерела фінансування інноваційної діяльності

[3]; на основі систематизації концептуальних положень теорії управління інноваційними проектами К. Bibarsov, G. Khokholova, D. Okladnikova зазначають, що це управління засноване на таких принципах, як: селективне (вибіркове) управління, цільова спрямованість проектів, повнота циклу управління проектом, поетапний підхід та ієрархічна природа інноваційного процесу й процесу управління проектами та багатоваріантність [4]; Ю. Кузнецова на підставі експертного опитування з'ясувала, що основними джерелами фінансування інноваційних проектів є переважно власні кошти аграрних підприємств (44 %) і кредитні кошти (28 %), 12 % опитаних вказали такі джерела фінансування інноваційних проектів, як поєднання власних фінансових ресурсів з бюджетними та кошти інвесторів [5]; Т. Нагачевська, В. Захарченко обґрунтували пропозиції щодо розширення механізмів фінансування інвестиційних проектів в аграрному секторі за участю міжнародних інвесторів, у тому числі бізнес-ангелів, визначили економічну доцільність залучення венчурного капіталу та бізнес-ангелів для фінансування інноваційної діяльності аграрних підприємств, схарактеризували ключові вимоги й етапність одержання фінансування від міжнародної асоціації бізнес-ангелів [6]. Питання інновацій у сільському господарстві як ключового процесу для сталого розвитку розглянуто в роботі J. French, K. Montiel, V. Palmieri [7]. Ураховуючи специфічні особливості реалізації та оцінювання інноваційних проектів в аграрному секторі, литовські вчені J. Kirstukas, J. Ramanauskas запропонували методику оцінювання таких проектів, що претендують на підтримку Європейського Союзу (ЄС) у відповідності із фінансовими показниками та рівнем інноваційності [8]. Можливості фінансування ЄС інноваційних проектів у сільському господарстві, продовольчій галузі та лісовому господарстві в контексті реалізації Стратегії «Європа 2020» розглянуто в роботі Європейської комісії [9].

Підходи та критерії вибору інноваційних проектів суб'єктами агробізнесу у США ґрунтовно досліджують американські вчені. Так, M. Roucan-Kane, A. Gray, M. Boehlje на основі проведеного опитування з'ясували, що в агробізнесі спостерігається тенденція використання крос-функціональних груп і кількох методів відбору інноваційних проектів з орієнтацією на формування диверсифікованого портфеля з погляду можливості повернення вже понесених витрат і часу виходу на ринок. Однак суб'єкти схильні надавати перевагу проектам усередині країни та з низьким ризиком [10]. Визначаючи фактори, що впливають на вибір інноваційних проектів, і кількісні оцінки компромісів, які менеджери агробізнесу роблять під час вибору інновацій продуктів, M. Roucan-Kane, B. Gramig, N. Widmar, D. Ortega, A. Gray, встановили, що керівники вважають кращими (в порядку зменшення важливості) проекти з низьким ризиком технічного/регуляторного збою, відносно низьким ринковим ризиком, швидким виходом на ринок, власною спроможністю і високою окупністю понесених витрат [11].

Порушену проблему й дотичні до неї аспекти досліджує автор цієї статті,

що знайшло відображення, зокрема в публікаціях [12–15] та ін. Тому запропонована робота є логічним продовженням наших досліджень щодо запровадження інвестиційно-інноваційних проектів в аграрних підприємствах, що у відомій нам літературі не знайшло відображення.

Мета статті – висвітлити результати дослідження щодо сучасного стану упровадження інвестиційно-інноваційних проектів в агробізнесі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Характеризуючи стан і тенденції впровадження інвестиційно-інноваційних проектів у підприємствах аграрного сектора економіки України, слід зазначити, що до недавнього часу (2016 р.) були відсутні систематизовані інформаційно-аналітичні та/або статистичні дані, які б свідчили про сучасний стан і характер перебігу досліджуваних процесів. Проте останнім часом Департамент стратегії та економічного розвитку Міністерства аграрної політики та продовольства України (МАПП) здійснює на постійній основі щоквартальний моніторинг стану впровадження найбільш важливих інвестиційних проектів на основі інформації департаментів агропромислового розвитку облдержадміністрацій, на підставі чого готує «Аналітичну записку щодо впровадження найбільш важливих інвестиційних проектів, які реалізуються в агропромисловому комплексі регіонів станом на ...». Так, за інформацією департаментів агропромислового розвитку облдержадміністрацій станом на 1 січня 2017 р. в аграрному секторі економіки України підприємства загалом реалізували 380 інвестиційних проектів, що на 82 проекти (27,5 %) більше порівняно з відповідною датою 2016 р. Серед областей найбільшу кількість інвестиційних проектів упроваджують у: Львівській – 48 од. (+ 30 од. або у 2,6 раза більше в порівнянні із 2016 р.); Вінницькій – 45 од. (+ 3 од. або 7,1 %); Черкаській – 43 од. (+ 18 од. або 72,0 %); Полтавській – 40 од. (+ 31 од. або в 4,4 раза більше) та Херсонській – 39 од. (+ 4 од. або 11,4 %) областях (табл. 1) [16].

Загальна сума кошторисної вартості інвестиційних проектів становила майже 27,9 млрд грн, з яких основним джерелом фінансування були власні кошти – 19,2 млрд грн (68,8 %). Вартість інвестиційних проектів, що реалізують у регіонах, коливається від 80,0 тис. грн до 9,6 млрд грн. У порівнянні з даними станом на 01.01.2016 р., загальна сума кошторисної вартості інвестиційних проектів зменшилася на 2,8 млрд грн, зокрема власні та залучені кошти зменшилися на 1,3 млрд грн і 0,7 млрд грн відповідно, крім того, зменшилася потреба в інвестиціях – на 1,1 млрд грн [16].

В агропромисловому комплексі, за даними регіонів, реалізували в основному інвестиційні проекти, кошторисна вартість яких становила до 500,0 млн грн – 374 од. (або 98,4 % від загальної кількості), від 500,0 млн грн до 1,0 млрд грн – 1 од. (0,3 %) і понад 1,0 млрд грн – 5 од. (1,3 %). Середня кошторисна вартість інвестиційного аграрного проекту, що реалізували станом на 01.01.2017 р., у розрізі областей коливалася від 2,9 млн грн у Закарпатській області до 576,8 млн грн у Сумській області за середнього значення цього показника в Україні на рівні 73,4 млн грн (рис. 1).

Стан підготовки та впровадження найбільш важливих інвестиційних проектів в Україні станом на 01.01.2017 р.

№ з/п	Область	Загальна кількість проектів	Кошторисна вартість проектів, млн грн*	Джерела фінансування, млн грн**		Потреба в інвестиціях, млн грн	Сума освоєних інвестицій, млн грн
				власні кошти	залучені кошти		
1	Вінницька	45	10898,0	7058,0	3840,0	0,0	6564,4
2	Волинська	11	204,9	116,4	0,0	88,5	116,4
3	Дніпропетровська	9	362,0	165,9	5,1	191,0	48,1
4	Житомирська	14	921,9	879,9	33,0	9,0	722,7
5	Закарпатська	4	11,4	9,1	0,0	2,3	9,1
6	Запорізька	1	200,0	110,0	0,0	90,0	0,0
7	Івано-Франківська	4	266,5	232,5	5,0	29,0	104,9
8	Київська	8	617,4	327,4	290,0	0,0	210,9
9	Кіровоградська	29	435,0	429,5	1,5	4,0	233,4
10	Львівська	48	1200,6	555,2	240,9	222,5	0,1
11	Миколаївська	20	615,1	106,7	26,8	481,5	8,2
12	Одеська	9	2707,6	1111,2	1517,0	79,3	1088,2
13	Полтавська	40	412,5	359,1	53,4	196,7	215,8
14	Рівненська	12	243,2	146,1	17,3	79,9	64,9
15	Сумська	4	2271,1	2229,1	0,0	42,0	404,3
16	Тернопільська	3	491,2	491,2	0,0	0,0	0,0
17	Харківська	4	221,9	125,5	86,4	10,0	37,8
18	Херсонська	39	2610,2	1875,6	61,5	673,1	1722,9
19	Хмельницька	6	184,0	184,0	0,0	0,0	50,0
20	Черкаська	43	2275,3	2055,4	39,0	180,9	1521,1
21	Чернівецька	23	423,3	329,7	59,5	31,0	141,8
22	Чернігівська	4	319,3	312,0	7,3	0,0	162,0
	Усього	380	27892,1	19209,4	6283,6	2410,7	13426,7

Примітка. * Загальна кошторисна вартість не співпадає зі складниками фінансування через різні методологічні підходи.

** У сумі з валютою у гривневому еквіваленті згідно з офіційним курсом НБУ станом на 30.12.2016 р. (1 дол. США – 27,19 грн; 1 євро – 28,42 грн).

Джерело: [16].

Лідерами із залучення інвестицій серед регіонів, які впроваджували інвестиційні проекти в агропромисловий комплекс, були такі [16]:

- Вінницька область, де загальна вартість інвестиційних проектів становила майже 10,9 млрд грн, з них 9,6 млрд грн – це будівництво сучасного птахокомплексу з виробничою потужністю 440 тис. т м'яса за рік;

- Одеська область – 2,7 млрд грн, з них 2,5 млрд грн – розбудова зернового терміналу з можливістю зберігання 200,0 тис. т зерна та річним відвантаженням 4,5 млн т;

- Херсонська область – 2,6 млрд грн, з них 1,7 млрд грн у будівництво птахофабрики з утримання 2,5 млн гол. молодняка птиці та 5,0 млн гол. курей-

несучок;

- Черкаська область – 2,3 млрд грн, з них 1,3 млрд грн – будівництво племрепродуктора з виробництва інкубаційних яєць, потужністю 320 млн шт. яєць за рік;

- Сумська область – 2,3 млрд грн, з них 2,2 млрд грн – розбудова елеватора та комплексу з виробництва комбікормів потужністю 300 тис. т або 30 т/год й ін.

Упровадження тільки згаданих п'яти найбільших інвестиційних проектів, за даними МАПП, забезпечить робочими місцями понад 11 тис. осіб.

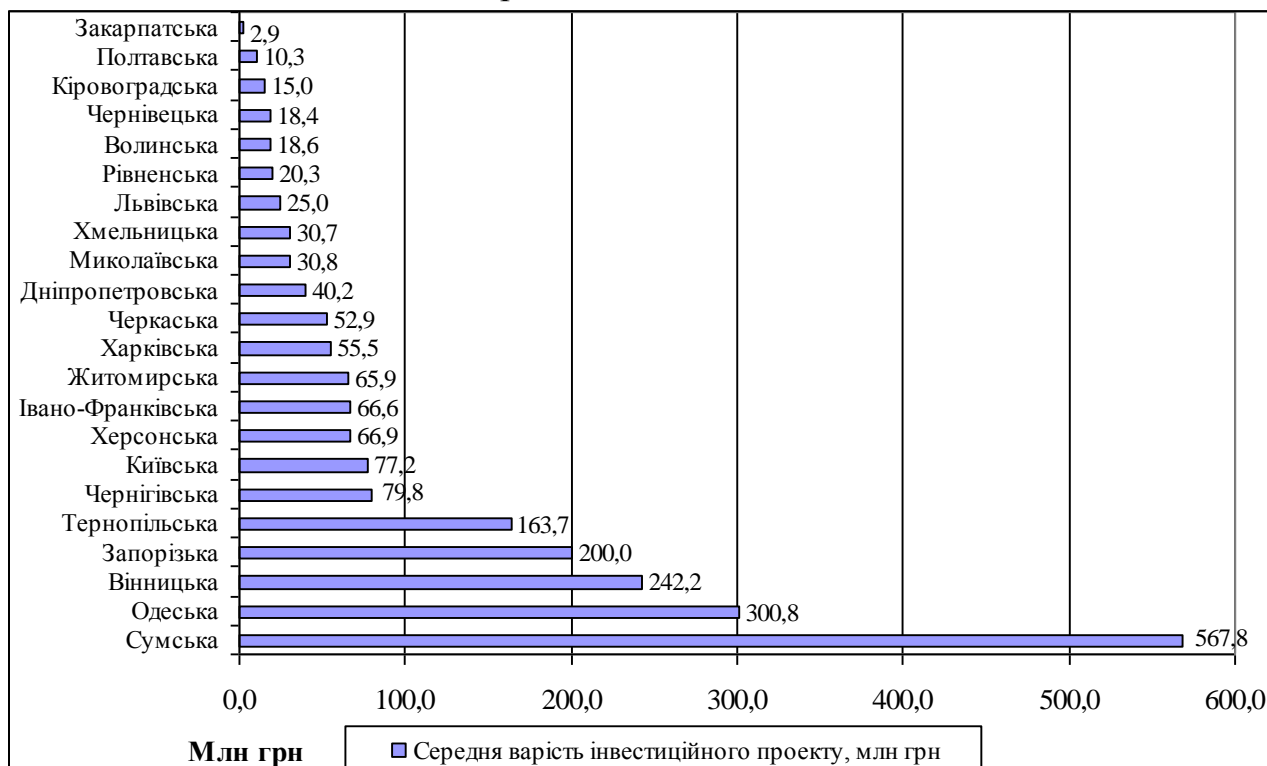

Рис. 1. Рейтинг областей України за середньою вартістю інвестиційного аграрного проекту станом на 01.01.2017 р.

Джерело: розраховано й побудовано автором за даними МАПП [16].

Характеризуючи структуру джерел фінансування інвестиційних аграрних проектів (рис. 2), варто зазначити, що попри переважне домінування власних джерел у більшості регіонів, є й такі, де значну питому вагу займали залучені кошти, зокрема, до них належать: Одеська (57,7 %), Київська (47,0 %), Харківська (40,8 %), Вінницька (35,2 %) та Львівська (30,3 %) області.

У Волинській, Закарпатській, Запорізькій і Сумській областях кошти для реалізації інвестиційних проектів не залучали, проте є потреба в інвестиціях у таких розмірах відповідно: 88,5 млн грн, 2,3 млн грн, 90,0 млн грн та 42,0 млн грн. Водночас у Тернопільській і Хмельницькій областях інвестиційні проекти реалізують за рахунок власних коштів, не маючи потреби в інвестиціях.

Найбільше освоєно інвестицій від загальної кошторисної вартості інвестиційних проектів у таких областях: Закарпатській – 80,0 %, Житомирській – 78,4 %, Черкаській – 66,9 %, Херсонській – 66,0 %, Вінницькій

– 60,2 %, Волинській – 56,8 %, Кіровоградській – 53,6 % і т. д. Водночас у Запорізькій і Тернопільській областях інвестиції не освоювали.

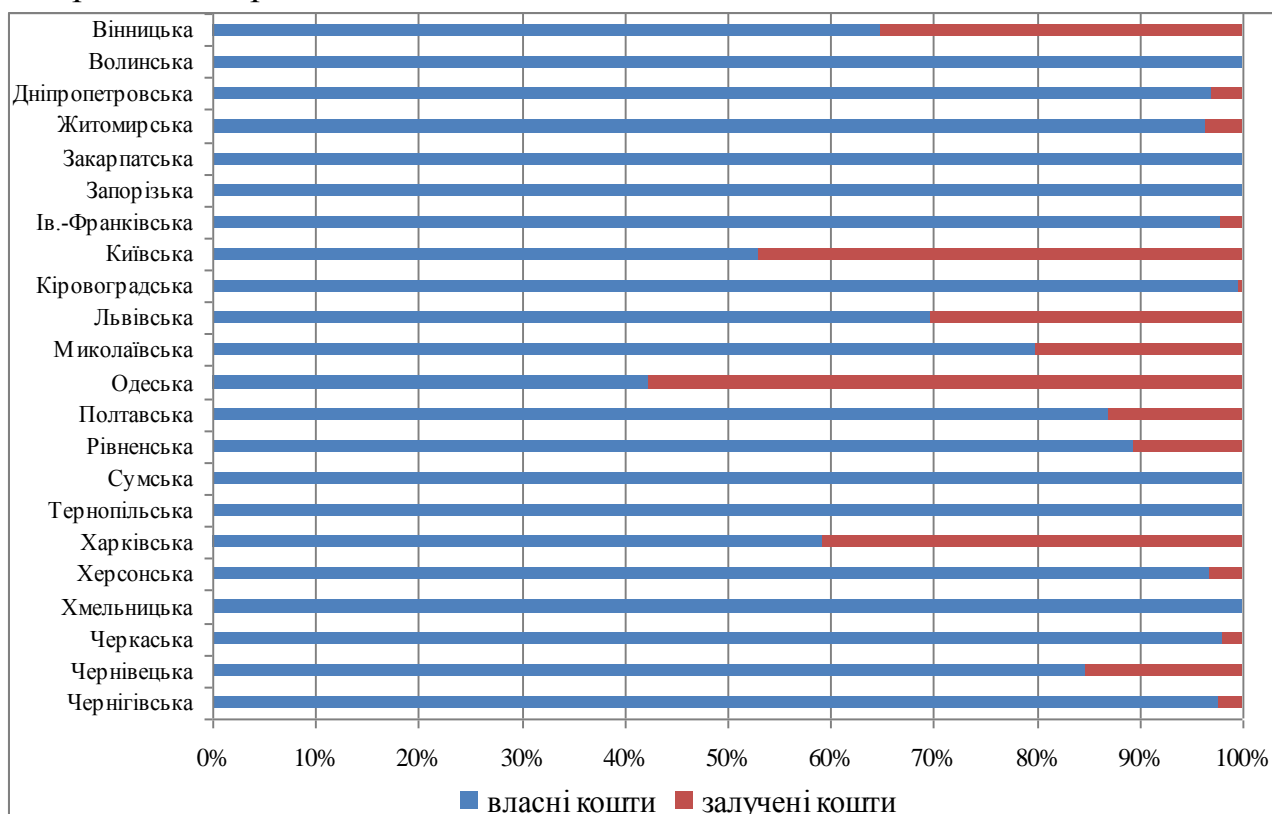

Рис. 2. Структура джерел фінансування інвестиційних аграрних проектів у розрізі областей України станом на 01.01.2017 р.

Джерело: розраховано й побудовано автором за даними МАПП [16].

Найпоширенішими напрямками реалізації інвестиційних аграрних проектів у країні станом на 01.01.2017 р. були такі (будівництво або реконструкція) [16]:

- вирощування ВРХ – 89 од. (23,4 %), у тому числі: молочного напрямку – 72 од. (18,9 %) та м'ясного напрямку – 17 од. (4,5 %);
- обробка, зберігання та переробка зерна й насіння – 73 од. (19,2 %);
- свинокомплекси – 62 од. (16,3 %);
- овоче- та фруктосховища – 35 од. (9,2 %);
- птахокомплекси – 23 од. (6,1 %);
- багаторічні насадження – 13 од. (3,4 %);
- краплинне зрошення – 13 од. (3,4 %);
- переробка сільськогосподарської сировини – 6 од. (1,6 %) та ін.

Отже, найбільше підприємства реалізували інвестиційних проектів у галузі скотарства, а також обробки, зберігання та переробка зерна й насіння. Зрозуміло, що кожен з реалізовуваних інвестиційних проектів може мати різний рівень інноваційності, проте, напевно, переважну більшість із них (можливо, і всі) можна визнати інноваційними, оскільки навряд чи сучасний інвестор буде вкладати кошти в несучасні технології.

Для прикладу наведемо один із актуальних в умовах кліматичних змін інноваційний аграрний проект. Так, 27 квітня 2017 р. у Херсонській області

відбулося відкриття іригаційного (зрошувального) комплексу площею 1000 га на потужностях компанії ED&F Man. Одна з особливостей цього інноваційного проекту – найдовша у Європі поливальна машина (1,2 км). Запуск першого етапу коштував компанії 5 млн дол. США, а до кінця 2020 р. вона планує відбудувати зрошувальний комплекс загальною площею 20 тис. га у Херсонській і Миколаївській областях та вкласти в інвестиційний проект більше 60 млн дол. США. Інвестиційний портфель ED&F Man в український агробізнес станом на квітень 2017 р. становив 150 млн дол. США [17]. За словами менеджера компанії І. Бучацького, головною метою цього проекту є виведення єдиного на півдні України цукрового заводу на 100 % потужність (завод може переробляти близько 600 тис. т цукрового буряка за сезон, проте у 2016 р. переробив лише 400 тис. т буряків). Земельний банк компанії становить 13 тис. га, з яких 8 тис. га перебувають під зрошенням, при цьому кожного року вона збільшується. Не зважаючи на роботу в зоні ризикованого землеробства через посушливий клімат, менеджмент підприємства готовий приймати цей виклик і вкладати кошти в інвестиційні проекти автоматичних зрошувальних систем для вирішення проблеми вирощування цукрових буряків в умовах посушливого степу. Компанія зорієнтована на повний цикл виробництва: від насіння до готового продукту – цукру, створюючи тим самим високу додану вартість, у чому зацікавлена й українська економіка та держава [17].

Аналізуючи інвестиційні аспекти реалізації аграрних проектів, варто зазначити, що індекси капітальних інвестицій у сільське, лісове й рибне господарство в Україні протягом 2012–2016 рр.¹ загалом мали позитивну тенденцію, правда, з певними коливаннями (рис. 3), зростаючи в середньому на 9,9 % за рік ($R^2 = 0,402$). За даними МАПП, частка інвестицій у сільське, лісове й рибне господарство в загальному обсязі освоєних капітальних інвестицій в Україні протягом аналізованого періоду мала чітку тенденцію до зростання в середньому на 1,8 % за рік ($R^2 = 0,917$). У сільському господарстві, мисливстві та наданні пов'язаних з ними послуг у 2016 р. освоєно (використано) 49,7 млрд грн, що на 51,4 % більше проти 2015 р. [18]. Аналіз структури цих інвестицій демонструє переважання інвестицій у рослинництво (вирощування однорічних і дворічних культур), куди було інвестовано 40,9 млрд грн (на 72,9 % більше проти 2015 р.), що становить 82,3 % від загального обсягу освоєних інвестицій. У галузь тваринництва у 2016 р. було інвестовано 6,4 млрд грн (на 4,1 % більше проти 2015 р.), тобто 12,9 % від загального обсягу.

З урахуванням виявленої тенденції можна прогнозувати далі зростання інвестицій в агросектор, що певною мірою підтверджують підсумки I кварталу 2017 р., у якому зберігалася тенденція істотного зростання інвестицій у сільське

¹ Тут і далі дані за 2012–2013 рр. без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя, за 2014–2016 рр. також без урахування частини зони проведення АТО.

господарство, сягнувши 10,9 млрд грн, що на 4,0 млрд грн або 57,9 % більше порівняно з аналогічним періодом попереднього року. За словами М. Кісіля, за цей період також зросла частка аграрного сектора в загальному обсязі інвестицій в економіку держави – з 13,5 % до 16,8 %. Майже увесь приріст капітальних інвестицій в аграрний сектор економіки досягнуто за рахунок сільського господарства, яке в структурі загального приросту інвестицій в економіку займає 35,0 %. За прогнозами науковців ННЦ «Інститут аграрної економіки», якщо у 2017 р. не виникне форс-мажорних обставин, взятий інвесторами у 2016 р. і в січні-березні 2017 р. темп дозволить збільшити загальний обсяг капітальних інвестицій на розвиток виробництва агропродукції з минулорічних 49,7 млрд грн до 75,0 і більше млрд грн. Оскільки в Україні поки що не створено умов для широкомасштабного інвестиційного розвитку малих і середніх агротоваровиробників, інвестиції в аграрний сектор економіки у 2017 р. буде здійснювати великий агробізнес. Ми згодні з М. Кісілем, що це відповідатиме умовам його ефективності та зміцненню позицій на світових ринках, але не сприятиме сталому розвитку сільської місцевості [19].

Рис. 3. Індекси капітальних інвестицій у сільське, лісове й рибне господарство та їхня частка в загальному обсязі освоєних капітальних інвестицій в Україні, %

Джерело: побудовано за даними за даними МАПП [18].

Зростання обсягу інвестицій в агросектор, розмір яких наразі перевищив докризовий період, свідчить про поліпшення інвестиційної привабливості й позитивні очікування аграрних підприємств. Крім реальних інвестицій у фізичні активи, про поліпшення інвестиційного клімату також свідчать настрої інституційних інвесторів на фінансових ринках. Зокрема, наприкінці першої половини 2017 р. уперше із жовтня 2014 р. загальна ринкова вартість українських публічних аграрних компаній перевищила 3,5 млрд дол. США.

Позитивний тренд відновлення інвестицій свідчить про поліпшення очікувань підприємств, що вже працюють. За умов продовження позитивної тенденції можна очікувати на зростання частки іноземних інвестицій в Україну [20]. Отже, усе це свідчить про збільшення інвестиційних можливостей для впровадження інноваційних проектів аграрних підприємств.

Певною мірою зроблений вище висновок підтверджує й те, що наприкінці 2016 р. платформа розвитку агробізнесу AgroTalks запустила унікальний для України спеціалізований краудфандинговий майданчик для пошуку інвестицій в аграрні проекти – Donate Agro. Як зазначають у AgroTalks, використання Donate Agro передбачає розміщення агропроектів різної спрямованості: від технологічних до соціальних; гнучку модель фінансування, за якої є змога здобути гроші, навіть якщо фінансова мета не досягнута; а також привернення уваги громадськості до проблеми, яку вирішує проект. Сума вкладень може варіювати від 20 грн до 1000–1500 грн. У деяких випадках суми можуть бути в рази більше: десятки тисяч гривень або доларів, але тут спонсор очікує в обмін частку в бізнесі або прототип продукту. Тоді йдеться про інвестування й за цей напрям відповідає команда Invest Agro. Як зазначає керівник з фандрайзингу та комунікацій AgroTalks Г. Верещак, їхня команда останнім часом зосередилася на розвитку аграрних стартапів (відбір, акселерація, інвестування) і зіткнулися з такою ситуацією: є проекти, які фінансово не зовсім цікаві великим інвесторам, але потенційно вони можуть бути дуже потрібні агроринку (наприклад, технологія використання ДНК хмелю для визначення місткості смол незалежно від віку рослини й пори року), є соціальні проекти, які в принципі не про бізнес і прибуток, але вирішують конкретне завдання у певному регіоні (наприклад, невелика ферма з вирощування перепелів у зв'язку з переїздом із зони бойових дій) [21]. Ми погоджуємося з думкою Г. Верещак про те, що колективне фінансування – відмінний інструмент для подібного старту, оскільки у світі така практика працює дуже успішно. Як свідчить світовий досвід, механізм краудфандингу дає змогу всім бажаючим вкладати в реалізацію проекту стільки, скільки можуть, при цьому сума таких фінансових вкладень зазвичай не обмежена (тільки загальною вартістю реалізації проекту).

Одна з ключових відмінностей Donate Agro полягає в тому, що платформа спеціалізується на агротематиці. Щоб потрапити на краудфандингову платформу треба подати заявку на сайті, після чого AgroTalks оцінює потенціал і стартап на життєздатність за набором бізнес-критеріїв (інноваційність, технологічність, унікальність, економічний ефект від упровадження тощо), вивчає документи, аналізує фінансові запити, а самі автори проектів, за потреби й бажання, проходять або повноцінну програму акселерації в бізнес-школі, або консалтинг від представників бізнес-середовища, лише потім проект розміщують на платформі [21]. На основі систематизації інформації вказаної платформи ми з'ясували, що наразі на ній розміщено інвестиційні запити на фінансування 13 аграрних проектів, вартість яких коливається в широкому діапазоні: від 40 тис. грн до 600 тис. євро (табл. 2).

Основні інвестиційно-інноваційні аграрні проекти, розміщені на краудфандинговій платформі Donate Agro станом на 01.05.2017 р.

Назва проекту	Короткий опис	Інвестиційний запит
Селекційна ініціатива «Правильні бджоли»	Створення спеціалізованої пасіки на певній ізольованій території для тестування одержаного селекційного матеріалу й відбору найбільш придатних для дальшої селекції бджолосімей.	75 тис. грн
Розведення домашньої птиці за допомогою інкубатора	Відновлення птахівництва в м. Лисичанську, де наразі обмежений доступ населення до таких продуктів як домашні яйця та м'ясо птиці.	40 тис. грн
Вирощування ожини та малини за допомогою шпалери власного виробництва	Вирощування ожини й малини на площі 8 га (з дальшим розширенням) за технологією, що передбачає: зрошення краплинним методом; збалансоване добриво для ґрунтів; використання агроволокна для зимового періоду (підвищить показники врожайності до 30 %); шпалера власного виробництва (полегшить збір урожаю, підготовку до зими, формування кущів і догляд за ними).	700 тис. грн
Інноваційні технології вирощування грибів	Створення невеликих недорогих, енергоощадних грибних модулів з автоматично керованим кліматом, у яких можна вирощувати гриби будь-якого виду як у домашніх, так і в промислових умовах.	200 тис. грн
Клуб молодіжного органічного землеробства	Створення клубу молодіжного органічного землеробства для впровадження в сільське господарство органічного землеробства, щоб зацікавити молодих людей зайнятися цим агробізнесом і забезпечити робочі місця в селах.	300 тис. грн
Молекулярна біотехнологія визначення типу сорту хмелю	Інноваційна технологія не тільки в Україні, а й в усьому світі, передбачає інноваційний метод ДНК-аналізу хмелю, який вирішує проблему аналізу та вмісту смол незалежно від віку рослини й пори року, що впливає на вироблений продукт у різних сферах діяльності (пивоваріння, косметологія тощо).	400 тис. грн
Ферма в стилі UBER	Це втілення гри «Весела ферма» в житті, де кожен бажаючий може одержати реальний город і урожай.	30 тис. дол. США
Нова технологія вирощування гречки	Технологія дозволяє знизити собівартість гречки й підвищити якість зерна. Розроблено технологію вирощування гречки для дітей, без застосування мінеральних добрив. Фінансування необхідно на розширення, окупність інвестицій через 9 міс.	від 500 тис. грн
Виробництво мобільного аератора з виробництва органічних добрив	Розроблено й випробувано експериментальну модель змішувача-аератора. Створена модель за один прохід може здійснювати ряд технологічних операцій, необхідних для приготування ОМБД у відкритих буртах.	650 тис. грн

Продовження табл. 2

Виробництво сухих наборів	Технологія виготовлення сухих наборів супів і борщів, за якої зберігаються всі корисні властивості й смакові якості продукту, зменшується час на готування. 100 % органічний продукт.	400 тис. грн
Автоматизація теплиць, «розумна теплиця»	Модульна масштабовувальна система автоматизації теплиці. Віддалений контроль, управління та моніторинг усіх параметрів теплиці для технологів і власників. Автоматизація будь-якого типу вирощування: гідропоніки, ґрунту, аеропоніки.	600 тис. євро
Система поливу «Розумний кран»	Інноваційна система поливу, що включає управління поливом на основі нейронних мереж і повністю автономні пристрої з довільною топологією.	300 тис. євро
БПЛА для захисту рослин	Виробництво промислових безпілотних літальних апаратів (БПЛА) для захисту рослин і позакореневого підживлення методом ультрамалооб'ємного обприскування. Це повністю автоматизовані комплекси, які забезпечують утричі вищу продуктивність обробки полів, при цьому споживають у п'ять разів менше пального, і не «витоптують» посівів, що становить близько 6 % від усього врожаю господарств.	560 тис. дол. США

Джерело: сформовано за даними [22].

Результати аналізу вказаних аграрних проектів свідчать, що переважній більшості із них притаманний високий рівень інноваційності (деякі на рівні кращих світових аналогів), що дає підстави вважати їх перспективними для впровадження в агробізнес. У контексті сучасних світових технологічних трендів заслуговують уваги напрацювання українських фахівців у сфері роботизації аграрного виробництва.

Так, в Україні (м. Дніпро) у 2017 р. команда фахівців, до якої входять агрономи, інженери систем управління й архітектори, розробила й упроваджує концепт автономного сільськогосподарського робота AgroSmart L, здатного автоматизувати всі польові роботи. Як зазначив автор проекту А. Доненко, робот працює на електриці, тому пально-мастильні матеріали не потрібні. Він повідомив, що комплекс складається із системи безпілотних «міні тракторів» і набору навісних маніпуляторів. Набір підбирають індивідуально для кожного фермера залежно від умов землеробства й асортименту вирощуваних культур. Корисне навантаження платформи в 50 т відкриває величезні можливості для використання підвісного обладнання. Розробники планують встановити на агро-робота енергетичну установку із сонячними панелями й акумулятор, завдяки чому агрегат зможе працювати цілодобово. Бортовий комп'ютер також можна буде запрограмувати на багаторічний період роботи: робот зможе сам заїжджати на поле, а транспортні модулі будуть підвозити насіння, добрива й тару, відправляючи на склад уже фасовану продукцію. Таким чином, робот зможе постійно перебувати на полі, а за процесом роботи можна буде спостерігати он-лайн. Перспективним є використання AgroSmart L у точному

землеробстві, адже він оснащений великою кількістю датчиків і зможе під час роботи збирати інформацію про вологість, кислотність ґрунту, стан посівів й інші дані. Робот знатиме точне розташування кожної насінини та рослини, зможе самостійно виконувати більшість технологічних операцій [23].

Про перспективність зазначеного інноваційного аграрного проекту й відповідність сучасним світовим досягненням свідчить хоча б той факт, що в Японії (м. Кіото) у 2017 р. запрацює повністю роботизована ферма, на якій салат вирощуватимуть роботи без участі людей. Компанія Spread, виробляючи салат-латук (популярний овоч у Японії), запустить проект роботизованої ферми «Овочева фабрика», на якій планують виробляти 30 тис. головок салату за день. Організація виробничого процесу на «Овочевій фабриці» буде за типом вертикальної ферми: овочі на таких фермах ростуть у кілька поверхів під світлом світлодіодних ламп. Роботи будуть сіяти й поливати салат, а також зрізати головки. Втручання людей знадобиться лише тоді, коли датчики, які встановлені в теплиці, зафіксують певні відхилення від виробничого плану [24].

В аспекті впровадження інноваційних проектів, пов'язаних з роботизацією галузі тваринництва, зазначимо, що в Україні вже реалізовано кілька таких проектів. Так, перший в Україні проект роботизованої молочної ферми було впроваджено у 2013 р. у ТОВ «Терезине» (Київська обл.), де вже кілька років успішно працюють вісім роботів. Унікальність цього проекту полягає в тому, що доїння корів проводять за допомогою восьми станцій добровільного доїння (VMS) на 500 дійних корів. Нині це найбільша роботизована ферма в Україні. У 2015 р. у ПСП «Україна» (Житомирська обл.), що входить до групи компаній «Ерідон», відбулось офіційне відкриття другої в Україні роботизованої молочної ферми з автоматизованим доїнням. Її проектна потужність – 1000 дійних корів, проте на першому етапі було встановлено вісім роботів-доярів, які обслуговують 500 корів. За даними керівника підприємства, завдяки системі добровільного доїння вдалося підвищити добову продуктивність корів на 25 % порівняно з традиційним молокопроводом, одержуючи 25 кг молока на корову, та істотно поліпшити його якість. Очевидно, варто погодитися з тим, що за реалізацією таких інноваційних проектів майбутнє галузі скотарства.

Певною мірою узагальнюючи, можна визначити основні проблеми реалізації інноваційних проектів в аграрних підприємствах: недосконалість і несформованість інституційного забезпечення; обмежений перелік активів, які можуть брати банки як заставу; наявний механізм ціноутворення на аграрному ринку часто стоїть на заваді високій ефективності; недовіра (або низька довіра) зарубіжних приватних інвесторів до держави й органів державного управління; великий розрив у фахових компетентностях, якими володіють випускники закладів вищої освіти, із тими, яких потребують роботодавці.

Щодо компетентностей, якими володіють сучасні здобувачі вищої освіти в Україні, то цікавими є результати дослідження, якими виявлено, що найгірше вони можуть управляти проектами, вирішувати комплексні проблеми та не мають стратегічного мислення (на думку представників підприємств) [25].

Недосконалість системи управління у вітчизняних аграрних підприємствах і компетентності менеджерів і/або власників можна продемонструвати на такому реальному прикладі: один керівник купив на 4 млн грн датчиків GPS (ще чотири роки тому), які ні з чим не можна інтегрувати, тому зараз це все вже не потрібне. Або, трапляється, підприємство скуповує різні системи, не замислюючись – навіщо. Якщо першою проблемою є те, яким керівник бачить кінцевий результат упровадження системи, то друга – це загальна культура бізнесу, тобто якою є взаємодія людей, освіченість, зацікавленість їх у чомусь новому [26]. Питання освіти наразі надзвичайно актуальне, оскільки компетентних кадрів в аграрному секторі (особливо агрономів і спеціалістів технічного профілю) бракує, тому, щоб реалізувати інноваційні аграрні проекти, це потрібно змінювати в першу чергу.

Стосовно перспектив вирішення деяких із указаних проблем, варто зазначити, що Міністерство освіти і науки України (МОН) наразі робить акцент на формуванні сприятливого інституційного (у т.ч. правового) клімату в Україні для впровадження інновацій, насамперед для успішної реалізації інноваційних проектів, зокрема, створених у межах міжнародних програм, і кращу комерціалізацію наукових результатів. Так, фахівці МОН спільно з науковцями, представниками бізнесу та громадських організацій розробили проект системної підтримки й розвитку інноваційної діяльності, що нині втілюють у життя через низку проектів законодавчих актів, які або прийнято вже в першому читанні, або схвалено Урядовим комітетом Кабінету Міністрів. Наприклад, зміни до Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» передбачають субсидії для проектів високотехнологічних виробництв, створених вітчизняними промисловими підприємствами за участю вітчизняних наукових установ або вишів [27]. Правда, аграрний сегмент у цьому контексті не здобув поки що належної уваги, хоча певні кроки теж зроблено. Так, 15 березня 2017 р. набрав чинності «Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 1 березня 2017 р. за № 130 [28]. Цей захід покликаний зробити нову техніку із сучасними технологіями доступнішою для аграрних виробників через часткову компенсацію їм вартості сільгосптехніки й обладнання вітчизняного виробництва (20 % вартості без урахування ПДВ компенсуватиме держава). Позитивно, що цю програму державної фінансової підтримки зафіксовано на п'ять років, оскільки такі проекти мають бути тривалими.

З іншого боку, для подолання наявного диспаритету кількості випускників до реальної потреби фахівців в аграрному секторі (якість освіти також не відповідає очікуванням бізнесу) й підвищення їхньої готовності до управління технологічними змінами, що нині відбуваються в аграрному виробництві України (модулі точного землеробства, використання дронів, GPS-технологій, смарт-технологій тощо), фахівці Українського клубу аграрного бізнесу (УКАБ)

розпочали роботу над новим пілотним проектом «Рейтинг УКАБ», метою якого є допомога МОН та МАПП знайти модель трансформації аграрної освіти та науки в Україні. На думку генерального директора УКАБ, сучасна освіта має перебувати в постійному зв'язку трьох елементів: абітурієнт, навчальний заклад, бізнес. Система мусить працювати так, щоб майбутній спеціаліст вивчав попит ринку, а освітній заклад відповідав на ці вимоги, ураховуючи те, що агросектор став дуже технологічним, що потребує посилення практичної підготовки [29]. Президент УКАБ як голова Ради з питань аграрної освіти при МОН переконаний, що сучасній аграрній освіті та науці вкрай необхідні негайні кардинальні реформи, а не повільні спроби втілювати зміни. На його думку, запровадження приватно-державного партнерства та дуальної освіти є першочерговим завданням, що вирішить проблему якості освіти. Якщо держава не зможе забезпечити фінансування реформ, необхідно надати навчальним закладам повну автономію в прийнятті рішень, при цьому бізнес повинен мати змогу легально фінансувати освіту й науку [30].

Таким чином, практична реалізація зазначених заходів сприятиме активізації процесу впровадження інвестиційно-інноваційних проектів в агробізнесі та підвищенню ефективності аграрних підприємств.

Висновки. У роботі розглянуто науково-прикладні аспекти запровадження інвестиційно-інноваційних проектів в аграрних підприємствах України. Аналізуючи сучасний стан упровадження найбільш важливих інвестиційних аграрних проектів, з'ясовано, що станом на 1 січня 2017 р. в Україні підприємства реалізували 380 проектів, що на 27,5 % більше порівняно з відповідною датою 2016 р. У розрізі регіонів загальна кількість інвестиційних проектів коливалася від одного (Запорізька обл.) до 48 (Львівська обл.), а середня кошторисна вартість інвестиційного аграрного проекту – від 2,9 млн грн (Закарпатська обл.) до 576,8 млн грн (Сумська обл.) за середнього значення цього показника в Україні на рівні 73,4 млн грн. Загальна сума кошторисної вартості інвестиційних проектів становила майже 27,9 млрд грн, з яких основним джерелом фінансування були власні кошти (68,8 %).

Основними напрямками реалізації інвестиційних аграрних проектів були такі (будівництво або реконструкція): вирощування ВРХ (23,4 %), обробка, зберігання та переробка зерна й насіння (19,2 %), свинокомплекси (16,3 %), овоче- та фруктосховища (9,2 %), птахокомплекси (6,1 %), багаторічні насадження (3,4 %), краплинне зрошення (3,4 %), переробка сільгоспсировини (1,6 %). Зростання кількості проектів й обсягу інвестицій в агросектор свідчить про поліпшення інвестиційної привабливості й позитивні очікування аграрних підприємств, а звідси й про збільшення інвестиційних можливостей для впровадження інноваційних проектів аграрних підприємств.

Окреслено ключові проблеми (інституційні, фінансові, кадрові) реалізації досліджуваних проектів і перспективні напрями їхнього вирішення, що полягають у формуванні сприятливого інституційного клімату в Україні для реалізації інноваційних проектів і залучення іноземних інвестицій,

економічному стимулюванні впровадження вітчизняної інноваційної техніки й технологій, подоланні наявного розриву у фахових компетентностях, якими володіють випускники закладів вищої аграрної освіти, із тими, яких потребують роботодавці, та приведення кількості випускників (особливо спеціалістів агрономічного й технічного профілю) до реальної потреби фахівців й очікувань аграрного бізнесу. Перспективи дальших досліджень у цьому напрямі вбачаємо в обґрунтуванні концептуальних засад інституційного забезпечення управління інноваційними проектами аграрних підприємств.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 806-р від 17 жовтня 2013 р. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80>.

2. Присяжнюк О. Удосконалення моделі управління аграрними проектами [Електронний ресурс] / О. Присяжнюк, М. Плотнікова // *Agricultural and Resource Economics : International Scientific E-Journal*. – 2017. – Vol. 3. – No. 1. – P. 164–172. – Mode of access : www.are-journal.com.

3. Babenko V. O. Modelling of factors affecting innovational agricultural activity of enterprises AIC in Ukraine / V. O. Babenko // *Scientific bulletin Polissia*. – 2017. – Vol. 1 (9), P. 2. – P. 115–121.

4. Bibarsov K. R. Conceptual Basics and Mechanism of Innovation Project Management / K. R. Bibarsov, G. I. Khokholova, D. R. Okladnikova // *European Research Studies Journal*. – Vol. XX. – Is. 2B. – 2017. – P. 224–235.

5. Кузнецова Ю. Науково-методичні засади розвитку маркетингу інновацій аграрних підприємств [Електронний ресурс] / Ю. Кузнецова // *Agricultural and Resource Economics : International Scientific E-Journal*. – 2015. – Vol. 1. – No. 2. – P. 51–62. – Mode of access : www.are-journal.com.

6. Nagachevska T. Financing mechanisms for investment projects in the agricultural sector of Ukraine's economy involving angel investors / T. Nagachevska, V. Zakharchenko // *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics*. – 2014. – № 6(159). – P. 37–42. <http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2014/159-6/7>.

7. French J. Innovation in agriculture : a key process for sustainable development [Electronic resource] / J. French, K. Montiel, V. Palmieri. – Mode of access : <http://repositorio.iica.int/bitstream/11324/2607/1/BVE17038694i.pdf>.

8. Kirstukas J. The novelty of agricultural sector investment projects / J. Kirstukas, J. Ramanauskas // *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. – 2007. – Vol. 10. – P. 48–54.

9. EU funding opportunities related to innovation in agriculture, food and forestry. Submitting your innovative project : what, how and where [Electronic resource]. – Mode of access : http://ec.europa.eu/eip/agriculture/sites/agri-eip/files/eip_agri_funding_for_web.pdf.

10. Roucan-Kane M. Approaches for Selecting Product Innovation Projects in

U.S. Food and Agribusiness Companies / M. Roucan-Kane, A. Gray, M. Boehlje // International Food and Agribusiness Management Review. – 2011. – Vol. 14. – Is. 4. – P. 51–68.

11. U.S. Agribusiness companies and product innovation : Insights from a choice experiment conducted with agribusiness executives / M. Roucan-Kane, B. M. Gramig, N. J. O. Widmar, D. L. Ortega, A. W. Gray // International Food and Agribusiness Management Review. – 2013. – Vol. 16. – Is. 4. – P. 123–140.

12. Кучер А. В. Экономическое прогнозирование инновационного развития аграрного производства и его ресурсного обеспечения на региональном уровне / А. В. Кучер, Л. Ю. Кучер // Инновации в АПК : проблемы и перспективы. – 2014. – № 4. – С. 30–36.

13. Кучер Л. Ю. Проектное управление инновационным развитием аграрных предприятий / Л. Ю. Кучер. – Germany : Lambert Academic Publishing, 2015. – 72 с.

14. Кучер Л. Ю. Амортизація як джерело фінансування інноваційних проектів в агросфері / Л. Ю. Кучер // Економіка і прогнозування. – 2015. – № 4. – С. 107–117. <http://dx.doi.org/10.15407/eip2015.04.107>.

15. Кучер Л. Ю. Концептуальний підхід до економічного управління інноваційними проектами аграрних підприємств / Л. Ю. Кучер // Вісник економічної науки України. – 2016. – № 2. – С. 103–106.

16. Аналітична записка щодо впровадження найбільш важливих інвестиційних проектів, які реалізуються в агропромисловому комплексі регіонів станом на 1 січня 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/system/files/Впровадження%20інвестиційних%20проектів%20станом%20на%2001.01.2017.pdf>.

17. Компанія ED&F Man-Україна запустила новий зрошувальний комплекс [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/kompaniya_edf_manukraina_zapustila_noviy_zroshuvalniy_kompleks.

18. Капітальні інвестиції за 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/monitoring?nid=23417>.

19. У I кварталі 2017 року збереглася тенденція значного зростання інвестицій у сільське господарство – Микола Кісіль [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.iae.org.ua/presscentre/archnews/2012--2017-.html>.

20. Рівень інвестицій в агросектор перевищив докризовий період [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/riven_investitsiy_v_agrosektor_perevischiv_dokrizoviy_period.

21. В Україні запрацював майданчик для пошуку інвестицій в аграрні проекти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://agroportal.ua/ua/news/tehnologii/v-ukraine-zarabotala-ploshchadka-dlya-poiska-investitsii-v-agrarnye-proekty/?_utl_t=fb.

22. Офіційний сайт платформи розвитку агробізнесу AGROTALKS

[Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://agrotalks.com/investagro>.

23. В Україні створили унікального с/г робота [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kurkul.com/news/8076-v-ukrayini-stvorili-unikalnogo-s-g-robota>.

24. Японія. Цьогоріч запрацює повністю роботизована ферма [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kurkul.com/news/8059-yaponiya-tsogorich-zapratsyuue-povnistyu-robotizovana-ferma>.

25. Лункіна Т. Вплив соціальної відповідальності на формування навичок здобувачів вищої освіти [Електронний ресурс] / Т. Лункіна // *Agricultural and Resource Economics : International Scientific E-Journal*. – 2016. – Vol. 2. – No. 4. – P. 130–138. – Mode of access : www.are-journal.com.

26. Аграрний ринок : тренди і виклики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kmb.ua/news/agrarniy-rinok-trendi-i-vikliki>.

27. МОН розробив пакет законів для розвитку інновацій, що передбачає субсидії для високотехнологічних виробництв [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2017/06/09/mon-rozrobiv-paket-zakoniv-dlya-rozvitku-innovacij>.

28. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників у 2017 році [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України № 77 від 8 лютого 2017 р. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/77-2017-%D0%BF>.

29. Пілотний проект «Рейтинг УКАБ» шукатиме модель трансформації аграрної освіти та науки в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2017/06/09/mon-rozrobiv-paket-zakoniv-dlya-rozvitku-innovacij>.

30. Аграрна освіта не зможе довго чекати на реформи, – Алекс Ліссітса [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/agrarna_osvita_ne_zmozhe_dovgo_chekati_na_reformi_aleks_lissitsa.

References

1. Cabinet of Ministers of Ukraine (2013), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On approval of the Strategy of Development of the agricultural sector for the period 2020», available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80>.

2. Prysiazniuk, O. and Plotnikova, M. (2017), Improving the model of agricultural project management. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, [Online], vol. 3, no. 1, pp. 164–172, available at: www.are-journal.com.

3. Babenko, V. O. (2017), Modelling of factors affecting innovational agricultural activity of enterprises AIC in Ukraine. *Scientific bulletin Polissia*, vol. 1 (9), p. 2, pp. 115–121.

4. Bibarsov, K. R., Khokholova, G. I. and Okladnikova, D. R. (2017), Conceptual Basics and Mechanism of Innovation Project Management. *European Research Studies Journal*, vol. XX, is. 2B, pp. 224–235.

5. Kuznetsova, Yu. (2015), Scientific and methodical bases of development of marketing of innovations at agrarian enterprises. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, [Online], vol. 1, no. 2, pp. 51–62 available at: www.are-journal.com.

6. Nagachevska, T. and Zakharchenko, V. (2014), Financing mechanisms for investment projects in the agricultural sector of Ukraine's economy involving angel investors. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics*, 6(159), pp. 37–42. <http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2014/159-6/7>.

7. French, J., Montiel, K. and Palmieri, V. (2014), Innovation in agriculture: a key process for sustainable development, available at: <http://repositorio.iica.int/bitstream/11324/2607/1/BVE17038694i.pdf>.

8. Kirstukas, J. and Ramanauskas, J. (2007), The novelty of agricultural sector investment projects. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, vol. 10, pp. 48–54.

9. The official site of the European Commission (2017), EU funding opportunities related to innovation in agriculture, food and forestry. Submitting your innovative project: what, how and where, available at: http://ec.europa.eu/eip/agriculture/sites/agri-eip/files/eip_agri_funding_for_web.pdf.

10. Roucan-Kane, M., Gray, A. and Boehlje, M. (2011), Approaches for Selecting Product Innovation Projects in U.S. Food and Agribusiness Companies. *International Food and Agribusiness Management Review*, vol. 14, is. 4, pp. 51–68.

11. Roucan-Kane, M., Gramig, B. M., Widmar, N. J. O., Ortega, D. L. and Gray, A. W. (2013), U.S. Agribusiness companies and product innovation: Insights from a choice experiment conducted with agribusiness executives. *International Food and Agribusiness Management Review*, vol. 16, is. 4, pp. 123–140.

12. Kucher, A. V. and Kucher, L. Yu. (2014), Economic forecasting innovative development of agricultural production and him resource provision on the regional level. *Innovations in Agricultural Complex: problems and perspectives*, no. 4, pp. 30–36.

13. Kucher, L. Yu. (2015), *Proektnoe upravlenie innovatsionnyim razvitiem agrarnyih predpriyatiy* [Project management of innovative development of agricultural enterprises], Lambert Academic Publishing, Germany.

14. Kucher, L. Yu. (2015), Amortization as the source for financing innovation projects in agrarian sphere. *Economy and forecasting*, no. 4, pp. 107–117. <http://dx.doi.org/10.15407/eip2015.04.107>.

15. Kucher, L. Yu. (2016), Conceptual approach to economic management of innovation projects of agricultural enterprises. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, no. 2, pp. 103–106.

16. The official site of the Ministry of agrarian policy and food of Ukraine (2017), Analytical note by implementation of most important investment projects

implemented in the agricultural sector of the regions on January 1, 2017, available at: <http://minagro.gov.ua/system/files/Впровадження%20інвестиційних%20проектів%20станом%20на%2001.01.2017.pdf>.

17. Company ED&F Man-Ukraine launched the new of irrigation complex (2017), available at: http://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/kompaniya_edf_manukraina_zapustila_noviy_zroshuvalniy_kompleks.

18. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine (2017), Capital investment in 2016, available at: <http://minagro.gov.ua/monitoring?nid=23417>.

19. Kisil, M. (2017), In I quarter 2017 is preserved trend of significant growth in investment in agriculture, available at: <http://www.iae.org.ua/presscentre/archnews/2012--2017-.html>.

20. The official site of Ukrainian Agribusiness Club (2017), The level of investment in the agricultural sector exceeded the pre-crisis period, available at: http://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/riven_investitsiy_v_agrosektor_perevischiv_d_okrizoviy_period.

21. AgroPortal (2017), In Ukraine began to work a platform for the investment search in agricultural projects, available at: http://agroportal.ua/ua/news/tekhnologii_v-ukraine-zarabotala-ploshchadka-dlya-poiska-investitsii-v-agrarnye-proekty/?_utl_t=fb.

22. The official site of Platforms of development agribusiness AGROTALKS (2017), available at: <http://agrotalks.com/investagro>.

23. Kurkul (2017), In Ukraine created a unique agricultural robot, available at: <http://kurkul.com/news/8076-v-ukrayini-stvorili-unikalnogo-s-g-robota>.

24. Kurkul (2017), Japan. This year will earn a fully robotic farm: available at: <http://kurkul.com/news/8059-yaponiya-tsogorich-zapratsyuye-povnistyu-robotizovana-ferma>.

25. Lunkina, T. (2016), Impact of social responsibility on the formation of skills of applicants of higher education. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, [Online], vol. 2, no. 4, pp. 130–138, available at: www.are-journal.com.

26. Kyiv-Mohyla Business School (2017), Agricultural markets: trends and challenges, available at: <http://kmbms.ua/news/agrarniy-rinok-trendi-i-vikliki>.

27. The official site of The Ministry of Education and Science of Ukraine (2017), MES has developed a package of laws for development innovation, which provides subsidies for high-tech industries, available at: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2017/06/09/mon-rozrobiv-paket-zakoniv-dlya-rozvitku-innovacij>.

28. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On approval of Procedure use of funds provided by the state budget for financial support to agricultural producers in 2017», available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/77-2017-%D0%BF>.

29. The official site of Ukrainian Agribusiness Club (2017), The pilot project «Rating UAK» seek the transformation model of agricultural education and science in Ukraine, available at: http://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/

ukab_shukatime_model_transformatsii_agrarnoi_osviti_ta_nauki_v_ukraini.

30. Lissitsa, A. (2017), Agricultural education cannot wait long for reforms, available at: http://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/agrarna_osvita_ne_zmozhe_dovgo_chekati_na_reformi__aleks_lissitsa.

How to cite this article? Як цитувати цю статтю?

Стиль – ДСТУ:

Кучер Л. Упровадження інвестиційно-інноваційних проектів в агробізнесі [Електронний ресурс] / Л. Кучер // *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. – 2017. – Vol. 3. – No. 2. – P. 88–108. – Mode of access : www.are-journal.com.

Style – Harvard:

Kucher, L. (2017), Implementation of investment-innovation projects in agribusiness. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, [Online], vol. 3, no. 2, pp. 88–108, available at: www.are-journal.com.